

// Нова філологія: Зб. наук. пр. – Запоріжжя: Вид-во Запоріжськ. нац. ун-ту, 2011. – Вип. 47. – С. 97-102.

МОРОЗОВА О. І.

(Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна)

КОМБІНАТОРНА СЕМАНТИКА ДІЄСЛОВА *LIE*

У статті шляхом когнітивної інтерпретації комбінаторної семантики англійського дієслова *lie* реконструйовано акціональний фрейм комунікативної ситуації неправди. У такий спосіб з'ясовано специфіку ідентифікаційного модусу концепту НЕПРАВДА.

Ключові слова: акціональний фрейм, дієслово *lie*, концепт НЕПРАВДА, комбінаторна семантика, комунікативна ситуація неправди, модус концепту.

Морозова Е. И. Комбинаторная семантика глагола *lie*. В статье путем когнитивной интерпретации комбинаторной семантики английского глагола *lie* реконструирован акциональный фрейм коммуникативной ситуации лжи. Таким способом установлена специфика идентификационного модуса концепта ЛОЖЬ.

Ключевые слова: акциональный фрейм, глагол *lie*, концепт ЛОЖЬ, комбинаторная семантика, коммуникативная ситуация лжи, модус концепта.

Morozova O. I. Combinatory Semantics of the Verb *Lie*. This article addresses the issue of reconstructing the actional frame of the communicative situation of lying via cognitive interpretation of combinatory semantics of the English verb *lie*. In such a way the specificity of the identifying modus of the concept LIE is established.

Key words: actional frame, verb *lie*, concept LYING, combinatory semantics, communicative situation of lying, modus of a concept.

Іменем концепту НЕПРАВДА в сучасній англійській мові є лексема *lie* оскільки її основне значення, на відміну від значення її численних синонімів, є прямим, стилістично нейтральним і простежується в усіх її дериватах (*lying, lyingly, liar, belie*). Дослідження семантики слів із коренем *lie-* у типових контекстах, зафіксованих у лексикографічних джерелах, дозволяє встановити їх епідигматичну структуру та виявити їх основне значення, а отже, отримати дані стосовно організації концепту НЕПРАВДА у його статичних модусах – класифікаційному і структураційному [Морозова 2000, с. 18-26; 2008, с. 115-182]. Розгляд цих слів у конкретних контекстах надає можливість виявити їх ситуативно зумовлені ознаки, когнітивна інтерпретація яких уможливило отримання відомостей щодо особливостей актуалізації концепту НЕПРАВДА в дискурсі, тобто у його динамічному – інтерпретаційному – модусі [Морозова 2008, с. 223-265].

Лексема *lie* має два частиномовні варіанти – іменний та дієслівний. Семантика дієслова *lie* відбиває уявлення носіїв сучасної англійської мови про неправду безпосередніше, ніж значення іменника *lie*. Як зазначає Н. Б. Мечковська, у дієслівній лексиці немає (чи майже немає) “кабінетного”

добудовування (“домислювання”) слова до поняття [Мечковская 2000, с. 363]. Це означає, що дієслово *lie* характеризує конкретну ситуацію неправди, тоді як іменник *lie* робить її предметом абстрактних міркувань.

Словникові дефініції, у яких зафіксовані семантичні ознаки слів із коренем *lie-*, надають обмежені відомості стосовно знання носіїв англійської мови про неправду, наявність котрого дозволяє їм уживати ці мовні одиниці у менш характерних ситуаціях. Виявлення комбінаторних властивостей предикатного слова *lie* (насамперед, дієслова) уможлиблює поглиблення наукових уявлень про організацію концепту НЕПРАВДА, а саме, про особливості його актуалізації в дискурсивних контекстах.

Об’єктом наведеного у статті аналізу є англійське дієслово *lie*, а **предметом** – комбінаторні властивості цього дієслова, в яких маніфестована його рольова структура. **Метою** дослідження є встановлення семантичних ролей дієслова *lie*, які виступають базовими конститuentами акціонального фрейму, що моделює ситуацію неправди.

Особові форми дієслова *lie*, відповідно до ознак його частиномовного класу, завжди є вершиною зорганізованої їм синтаксичної структури. У структурі речення їм відповідає предикат. Неособові форми цього дієслова (інфінітив, герундій та дієприкметник) виконують роль семантичного актанта, виступаючи як уключений предикат. Своєрідність конструкцій такого типу полягає в тому, що “у глибинній структурі одна ситуація ніби вставлена в іншу, і ця складна, у декілька ярусів, смислова структура одержує компактне економне вираження у поверхневій структурі висловлення або словосполучення” [Никитин 1988, с. 125].

Розглянемо **рольову структуру** дієслова *lie*. Словникове тлумачення його основної семеми “говорити неправду; промовляти хибу, говорити неправдиво” (to tell a lie or lies; to utter falsehood; to speak falsely [Oxford English Dictionary - OED]) є у певному сенсі неповним, оскільки не вказано, хто говорить неправду, кому і про що. Структура, що містить змінні, має такий вигляд: **X lies to Y about Z**. У ній виокремлюються три незв’язані змінні: X – той, хто промовляє речення; Y – той, кому адресоване речення; Z – референтна ситуація. Ці змінні є базовими аргументами дієслова *lie*: агенс – ініціатор дії, який контролює її (здатний розпочати та припинити її), адресат – одержувач повідомлення при дієсловах мовлення й об’єкт – річ, стан або існування якої є предметом уваги.

Будь-які зміни аргументів дієслова *lie* ведуть до трансформації його денотата. Так, наприклад, зміна уявлення про агенс як суб’єкт, який свідомо та цілеспрямовано вдається до мовленнєвої дії з наміром увести адресата в оману, трансформує ситуацію неправди в ситуацію помилки. У випадку суміщення адресата з агенсом наявна ситуація самоомани. Зміна

характеристик об'єкта, скажімо, варіювання параметрів “хибність змісту повідомлення” і “релевантність повідомлюваної інформації”, трансформує ситуацію неправди у споріднену (але не тотожну) ситуацію нерелевантності.

У дискурсі, де дієслово *lie* співвідноситься з конкретною ситуацією, позиції X, Y і Z мають бути заповненими. Це можна здійснити одним із двох способів: (1) зв'язавши змінну за допомогою логічного оператора, приміром, квантора загальності (наприклад, *All people lie*); (2) підставивши на місце змінної константу (наприклад, *He lied*). Незаповнені семантичні валентності дієслова *lie* називаємо факультативними актантами, або партиципантами, а заповнені – облігаторними актантами, або просто актантами [Тестелец 2001, с. 156-161].

1. Агенс є облігаторним актантом дієслова *lie*, коли останнє вжито у формі активного стану. При його використанні у формі пасивного стану агенс має статус факультативного актанта, наприклад: *You can be lied to only if you suspend disbelief* (cgi.pathfinder.com).

Агенс дієслова *lie* – це наділений свідомістю і волею уособлений суб'єкт (жива істота), який володіє знанням стосовно справжнього стану речей. При введенні квантора заперечення ознаки “уособленість” і, відповідно, “знання”, можуть усуватися, наприклад: *Robots never lie* (BNC, 736, FSB 703).

Ознака “уособленість” може, навпаки, актуалізуватися в іменниках, що позначають неуособлені сутності, внаслідок переносу значення. Покажемо це на прикладі, що ілюструє метонімічний перенос значення: *Eyes could lie, but voices couldn't, not really* (BNC, 736, CFY 1714).

2. Адресатом дієслова *lie* є реальний індивідуальний суб'єкт (той, що не збігається з агенсом) або той, що уявляється реальним, а також колективний суб'єкт. Усі ці різновиди експлікуються прийменниковим додатком із *to*. Наведемо приклади: *86 per cent lie regularly to parents, 75 per cent to friends, 73 per cent to siblings, and 69 per cent to spouses* (watchmanmag.com); *They did not lie to men but to God* (Bible, Acts 5: 3,4); *I was showing early symptoms of becoming a professional baseball man. I was lying to the press* (lexnet).

Експлікація адресата не є обов'язковою для дієслова *lie*, тобто вказівка на нього може міститися у контексті. Це властиво ситуаціям викриття неправди, оскільки цей тип ситуацій передбачає одночасну наявність у місці, де відбувається спілкування комунікантів, обох головних учасників – адресанта й адресата, наприклад: “*You're the only person here who'd done any work on that case.*” “*You're lying!*” (Dibdin, с. 261). Якщо дієслово *lie* вживається для характеристизації агенса, то адресат також не вказується, але з іншої причини, яка полягає в його нерелевантності. Наприклад: *He is not like man who does lie* (watchmanmag.com).

На відміну від агенса, адресат неправдивого висловлення (далі НВ) не обов'язково володіє знанням про справжній стан речей. Відсутність у нього цього знання є однією з умов успішності неправди. Зважаючи на те, що неправда являє собою приховано-стратегічну дію, термін “адресат” не є цілком адекватним для опису цієї ролі: у разі успішності неправди той, кому адресоване НВ, виступає скоріше у ролі пацієнса. Однак, щоб не ускладнювати термінологічний апарат дослідження шляхом уведення терміна “адресат/пацієнс”, ми надалі вживатимемо термін “адресат”, що звичайно застосовується на позначення одержувача повідомлення при дієсловах мовлення [Тестелец 2001, с. 214].

3. Об'єкт дієслова *lie* має характерну відмінність від об'єкта багатьох дієслів мовлення. Так, Г. Вайнріх зазначає, що НВ відрізняється від правдивого (невимовленого) висловлення за параметром заперечення, яке він називає “асертивною детермінантою”, або “нульовою асертивною морфемою” [Вайнріх 1987, с. 70, 74]. Інакше кажучи, НВ заперечує ту ситуацію, яка, з погляду мовця, відповідає справжньому стану речей, заміщаючи її вигаданою ситуацією. Таким чином, удаючись до неправди, суб'єкт мовлення створює нову суть, тобто різновидом об'єкта в такому випадку є ефектив (*object effected*) [Dirven, Verspoor 1998, с. 85-86], або фактитив (результат як каузований предмет) [Жаботинська 2006, с. 180]. Щоб уникнути ускладнення термінології, надалі ми використовуватимемо на позначення цієї сутності родовий термін “об'єкт”.

Об'єкт дієслова *lie* може експлікуватися у поверхневій структурі або залишатися на імпліцитному рівні. У першому випадку об'єкт неправди позначається іменниковою групою з прийменником *about*. Наведемо приклади: *36 per cent lie about important matters* (hydra.umn.edu); *I never lied about anything once upon a time* (O'Neill 1, 113).

Утім, об'єкт неправди може бути не тільки експліцитним, але й імпліцитним, інкорпорованим у семантичну структуру дієслова *lie*, або, за Н.Д.Арутюновою, **внутрішнім** [Арутюнова 1999, с. 608]. Український еквівалент дієслова *lie*, що застосовується в роботі, – *говорити неправду* – позбавлений цієї властивості, але її має його розмовний відповідник – *брехати*.

Внутрішній об'єкт дієслова *lie* може виноситися за межі слова, утворюючи формальний об'єкт [там само], що відбивається граматичними відношеннями (*to tell a lie/lies* – говорити неправду). Таким чином, наведена вище тримісна модель предиката *lie* фактично є чотиримісною: **X lies (=tells L) to Y about Z**. L тут репрезентує внутрішній об'єкт дієслова *lie*.

Внутрішній об'єкт дієслова *lie* міг експлікуватися у середньоанглійській мові, наприклад: *Many lesingis y haue herd him **lie*** (OED); *Aijb, My tounge that neuer **lied** lesinge* (OED). Вислів *to lie lesinge* (*to lie a lie* – досл.: “брехати неправду”) у сучасній англійській мові не вживається.

4. Оцінка. Іменник *lie*, за допомогою якого тлумачиться значення дієслова *lie*, у свою чергу, визначається як “засуджувана неправда, вираз суворого морального осуду” (a criminal falsehood, a violent expression of moral reprobatation [OED]). Це є свідченням того, що дієслівна лексема *lie* залучає до складу своїх партиципantів оцінку. Опис оцінної ознаки дієслова *lie* попередимо деякими зауваженнями теоретичного характеру.

Спрямована на розпізнання неправди діяльність свідомості людини значною мірою є інтуїтивною, оскільки адресатові нерідко доводиться спиратися не тільки на раціональність, а й на інтуїцію, яка породжує оцінні уявлення орієнтовного характеру. Міркування стосовно неправди не можуть бути беззастережно фактуальними, оскільки вони звичайно залишаються у сфері думки (рос. мнения) як диктальна частина при модусах – предикатах оцінного відношення “(я) вважаю / гадаю / думаю, що...” [Никитин 2000, с. 13]. Такі висловлення, як *I am positive that he's lying* (Я впевнений / немає сумніву, що він говорить неправду), є не лише констатацією власної думки, але й звинуваченням.

Неправда може оцінюватися на різних рівнях опису денотата – аксіологічному, онтологічному, епістемічному або репрезентаційному. Аксіологічна оцінка, безсумнівно, є характернішим виявом оцінності, ніж онтологічна, епістемічна або репрезентаційна. Утім у теорії оцінки треба знайти місце і для останніх різновидів, що теж ґрунтуються на інтуїції, але застосовуються до об'єктивних уявлень про світ – “позакориснісних і симптоматичних (орієнтовних) міркувань про речі, події та їх ознаки” [там само, с. 10].

Розглянемо, які оцінні семи можуть актуалізуватися у семантичній структурі дієслова *lie*, звертаючи увагу на природу ознаки, що є підставою оцінки. Оцінне значення дієслова *lie* інтенсифікується при сполученні останнього з модифікаторами, яким відповідають ролі **сирконстантів**, що не входять до семантичного опису дієслова *lie*. Як комунікативний центр дієслівної конструкції, сирконстант впливає на комунікативно найбільш значущу частину дієслова *lie*, якою можуть бути:

A. Частотність неправди, наприклад: *Now I learn that you **have been lying** to me systematically* (Murdoch, 408). Висока частотність неправди може бути концептуалізована як континуальність, наприклад: *It occurred to me that they <...> had been persuaded that I was in his pay, **lying** to Julie throughout*

(Fowles, 448). Прислівник *throughout* (увесь час) тут акцентує не тільки підвищену частотність неправди, але й її безперервність.

Неодноразово висловлювана неправда, особливо, континуальна, є морально засуджуваною, тоді як указівка на те, що певній людині невластиве говорити неправду, що одиничний випадок є винятком із загального правила, може слугувати виправданням її поведінки. Це підтверджують такі приклади: *Perhaps the only thing in my favour was that I **lied** very little* (Fowles, 21); *She'd **never lied** to Stephanie before* (Michael, 33).

Таким чином, підвищена частотність неправди служить підставою її негативної етичної оцінки комунікантами, а знижена її частотність дещо пом'якшує останню.

Б. Характеристики людини, яка каже неправду, також експлікуються за допомогою сирконстантів дієслова *lie*. Це можуть бути як її постійні риси, так і тимчасові, що проявляються лише за певних умов, навіть у ситуації, що є одиничною. Вони набувають емотивної оцінки (“приємно/неприємно”), яка, у свою чергу, може редуковано інтерпретуватися у загальнооцінних термінах “добре/погано”, наприклад: *"When did you last use the Reading Room?" "Two months ago," **lied** A, cunningly* (Lodge, 37). Прислівник *cunningly* (хитро, спритно) акцентує ознаку мовця, що виявляється лише в певній ситуації. Іншими словами, це не означає, що мовець є взагалі хитрою або спритною людиною. Емотивна оцінка, котра актуалізується в семантиці дієслова *lie* в цій ситуації, – “неприємно”, загальна оцінка – “погано”. *How do you refuse an invitation? **Lie**, politely* (proquest.umi.com). Вживання прислівника *politely* (увічливо) у ролі модифікатора дієслова *lie* веде до зіткнення емотивних значень “приємно” і “неприємно”, які взаємно нейтралізуються. Загальна оцінка, таким чином, є нейтральною.

В. Спосіб промовляння неправди. У сучасній англійській мові наявна низка фразеологізованих оцінних модифікаторів дієслова *lie*, в основі семантики яких лежить перенос значення, тобто ситуація неправди осмислюється крізь призму іншої ситуації: *to lie in/through one's teeth* (досл.: крізь зуби), *to lie in one's throat/beard* (досл.: крізь горло/бороду), *to lie like a flatfish/rug/trooper/conjuror* (досл.: як камбала/килим/солдат/ фокусник. Розглянемо процес формування значення цих одиниць на прикладах.

Для осмислення фразеологізму *to lie like a rug* потрібне певне зусилля з боку реципієнта, що полягає у співвіднесенні *lie*² (говорити неправду) з його омофоном *lie*¹ (лежати). Обидва слова походять від індоєвропейського кореня **legh-* (лежати, покоїтися). Формування значення дієслова *lie*² (говорити неправду) йшло шляхом метафоричного переносу. Внутрішня форма слова *lie*¹ (лежати) згодом перестала бути актуальною для носіїв англійської мови, але глибинний зв'язок двох концептів (ГОРИЗОНТАЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЯ І

НЕПРАВДА) простежується і сьогодні. Це підтверджується, наприклад, тим, що у британському сленгу *to put* (основне значення – “класти”), особливо *to put across*, означає “обманювати”. Дієслово *put* бере активну участь в утворенні фразеологізмів, що належать до лексико-семантичного поля обману, наприклад: *to put a false construction upon*; *to put a gloss*; *to put false coloring upon*; *to put on the mask*; *to put on*; *to put a front* тощо.

Одночасна активація концептів НЕПРАВДА і ГОРИЗОНТАЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЯ, що є підставою розуміння значення фразеологізмів *to lie like a flatfish/rug/ trooper*, становить собою, на думку К. Рікса, “найважливіший каламбур у мові” [Ricks 1972, с. 123]. Дослідник підтверджує свою думку низкою цитат

із Шекспіра, наводячи, наприклад, кінцеві рядки сонета 138: *Therefore I lye with her, and she with me, || And in our faults by lies we flattered be* [там само, с. 130-131]. Основою гри слів у цьому випадку є схожість звукової форми дієслів *lye* (лежати) і *lie* (говорити неправду). Психоаналітик Дж. Форрестер, назвавши свою статтю “Lying on the Couch” [Forrester 1989], теж використовує цей концептуальний зв’язок. Наведений заголовок є багатозначним: він може інтерпретуватися як “лежачи на кушетці”, тобто проходячи курс психоаналізу, та як “кажучи неправду на кушетці”, тобто кажучи неправду психоаналітику.

Цей концептуальний зв’язок простежується не тільки в англійській, але й в інших мовах, на що звертає увагу Н.Д.Арутюнова, підтверджуючи свої спостереження цитатою з листа А. Білого до Асі Тургенєвої: ““істина” є неправдою правди, це “лежача” правда, вбита правда. Бо істина є абстрактне положення; все, що покладає – “лагає”, тобто спотворює; лог – *Lüge*, лог – лжа” [Арутюнова 1999, с. 555].

Для того, щоб зрозуміти зміст висловлення з дієсловом *lie* у такому контексті, потрібне розумове зусилля з боку реципієнта, що спричиняє характерний ефект: оцінюваний денотат повертає до себе його увагу і тим самим потрапляє у царину цікавого для реципієнта, що послаблює загальну негативну оцінність, притаманну цьому слову.

Іншою є підстава порівняння у словосполученнях *lie like a conjuror/gas-meter/dog* (досл.: як фокусник/газовий лічильник/собака), *lie as fast as a doggy/horse can trot* (досл.: говорити неправду так швидко, як собака/кінь може бігти). У них обіграється сполучення дієслова *lie* з прислівником *fast* у значенні “сильно, значно”. Цей прислівник має ще й значення “швидко”. Співвіднесення цих значень у наведених вище словосполученнях служить основою внутрішньолексемного переносу значення, усвідомлення якого реципієнтом також відносить їх до оцінної сфери цікавого для нього.

Словосполучення *to lie for the whetstone* з'явилося у середньовічні часи, коли в Англії існував звичай вішати на шию людині, яка каже неправду, точильний камінь. Його мотивація для носіїв сучасної англійської мови є втраченою. Однак увагу людини, яка сприймає висловлення з цим словосполученням, може привернути саме факт уживання слова *whetstone* (заст.: точильний камінь), що надає висловленню відтінку книжності. Аксіологічна оцінка, яка асоціюється з цим висловом, кваліфікується як негативна, але вона є дещо пом'якшеною за рахунок високого стильового регістру, до якого відноситься слово *whetstone*.

Негативна аксіологічна оцінка не входить до складу обов'язкових ознак дієслова *lie*. Підстава оцінної ознаки закладена у значенні останнього як порожнє місце, що має бути заповненим. У культурах, які розвивалися під впливом християнства, неправда зазвичай асоціюється з негативною оцінкою: вона морально засуджується, оскільки, як правило, говориться з корисливою метою і спрямована на те, щоб завдати шкоди адресатові. Л.Коулмен і П.Кей зазначають, що хоча й неправда звичайно продиктована егоїстичними міркуваннями, а хірургами звичайно є чоловіки, з цього не випливає, що сема негативної оцінки входить до значення слова *lie*, а до значення слова *surgeon* (хірург) – сема “чоловіча стать” [Coleman, Kay 1981, с. 36]. Хоча стереотипна асоціація неправди з негативною оцінкою є доволі стійкою для носіїв сучасної англійської мови, у їх дискурсивній практиці трапляються випадки, коли неправда оцінюється позитивно, наприклад: “*Lie to me,*” sings Sheryl Crow (cgi.pathfinder.com). Підставою позитивної аксіологічної оцінки тут є те, що неправда викликає позитивні емоції адресата, що її розпізнав. Зокрема, наказова форма дієслова *lie* свідчить про те, що позначувана ним дія належить до бажаних – приємних або корисних – для адресата.

Г. Мотиви/цілі мовця. Підставою аксіологічної оцінки слугують і цілі мовця, який вдається до неправди, які є провідним складником його **мотиву**. Розглянемо зв'язок оцінки з мотивами мовця на прикладі: “*Yes,*” *I lied, because I didn't think she could handle the truth, and I knew I couldn't handle an explanation* (Steel, 252). У цьому фрагменті у фокусі уваги знаходяться мотиви мовця, який вдається до неправди задля полегшення ситуації, причому не тільки для нього самого (*I knew I couldn't handle an explanation*), але й для його співрозмовника (*I didn't think she could handle the*). Оцінка в цьому випадку не є різко негативною, оскільки мотиви мовця, власне кажучи, є не виключно егоцентричними, але й певною мірою альтруїстичними.

Д. Бенефіціантом неправди, як правило, є адресант. Неправда продиктована егоїстичними міркуваннями, навіть якщо має місце ситуація вибору між “милосердною неправдою” та “жорстокою правдою”, коли

сказати правду значить завдати шкоди людині, з якою мовець пов'язаний певними стосунками. Якщо правда веде до погіршення стосунків, це негативно позначається й на самому суб'єкті неправди. Однак саме у ситуації "святої неправди" (задля блага іншого) може виникнути необхідність в експлікації бенефіціанта, наприклад: "*Why should she lie for you?*" *Sabrina looked at the discreet crowd dining on the restaurant's famous veal and duck and spicy gossip. They would lie for their own protection, but few would lie for another (Michael, 115).* У наведеному фрагменті експліковано два типи бенефіціанта дієслова *lie*: суб'єкта мовленнєвої дії, на позначення якої вжито це дієслово (*for their own protection*), та "іншого" (*for you* – задля тебе; *for another* – задля третьої особи).

Таким чином, мотиви/цілі мовця, який промовляє неправду, є підставою семантичної ознаки дієслова *lie*, здатної набувати різних значень. Мотиви/цілі звичайно є егоцентричними і, як наслідок, засуджуваними, оскільки для того, щоб досягти мети, мовець, як правило, використовує неетичні засоби, хоча із цього правила існують і винятки.

Е. Результат. Оцінно релевантним параметром ситуації неправди є результат останньої (успішність/неуспішність), наприклад: *Can Adults Coach Children to Lie Successfully?* (erlbaum.com). До традиційних цінностей західних культур належить здібність досягати успіху, незважаючи на характер мети. Успішність, як правило, асоціюється з позитивною аксіологічною оцінкою, що веде до конфлікту оцінок, коли йдеться про неправду. У наведеному прикладі спостерігається зіткнення аксіологічної оцінності дієслова *lie* (негативна) та прислівника *successfully* (успішно). Згідно із загальним когнітивним принципом пріоритету конкретних випадків перед загальними [Lakoff 1988, с. 74], позитивна оцінка модифікатора нейтралізує негативну прагматичну оцінність слова *lie*.

До рольової структури дієслова *lie* можуть входити й **оцінно нейтральні сирконстанти**, що експлікують онтологічні характеристики позначуваної дієсловом ситуації. До них належать **місце/час**, що виступають як кореферентні сирконстанти, та **обстановка**.

Підведемо підсумки. Семантичним валентностям предикатного слова *lie* відповідають ментальні об'єкти, які виконують певні семантичні ролі. Вони виступають базовими конститuentами акціонального фрейму ситуації неправди, що містить слоти АГЕНС, ОБ'ЄКТ, АДРЕСАТ, МЕТА/РЕЗУЛЬТАТ, СПОСІБ/МАНЕРА та ОЦІНКА. ОБ'ЄКТ може бути ікорпорованим або формальним, але він завжди експлікується в поверхневій структурі. Заповнення слотів АГЕНС і АДРЕСАТ залежить від форми предикатного слова: при вживанні дієслова *lie* в особовій формі (дійсний спосіб) АГЕНС відповідає актанту, тобто його експлікація є обов'язковою, якщо ж дієслово *lie* виступає

в безособовій формі, АГЕНС експлікується залежно від контексту. Інші параметри ситуації неправди можуть як експлікуватися, так і пресупонуватися, що визначається комунікативним фокусом висловлення, в якому вживається дієслово *lie*. Подальші перспективи дослідження полягають у зіставленні даних, отриманих шляхом моделювання концепту НЕПРАВДА в ідентифікаційному модусі, з даними, які характеризують статичні модуси цього концепту, а також екстраполяції відповідних відомостей на інші світоглядні концепти.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – 2-е изд. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
2. Вайнрих Г. Лингвистика лжи: Пер. с нем. Е. Г. Казакевич // Язык и моделирование социального взаимодействия / Сост. В. М. Сергеев, П. Б. Паршин. – М.: Прогресс, 1987. – С. 44-87.
3. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи // Мова. Людина. Світ: Зб. наук. ст.: До 70-річчя професора М. П. Кочергана / Відп. ред. О. О. Тараненко. – К.: Видавнич. центр КНЛУ, 2006. – С. 178-192.
4. Мечковская Н.Б. Метаязыковые глаголы в исторической перспективе // Язык о языке / Под ред. Н.Д.Арутюновой. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 363-380.
5. Морозова Е. И. Имя существительное *lie* как когнитивно-дискурсивное образование // національного університету. Серія Романо-германська філологія. – 2000. – №500. – С. 18-26.
6. Морозова О. І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови): Дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. – К., 2008. – 491 с.
7. Никитин М.В. Заметки об оценке и оценочных значениях – 2 // *Studia Linguistica*. – СПб.: Тригон, 2000. – Вып. 9: Когнитивно-прагматические и художественные функции языка. – С. 12-22.
8. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения: Учеб. пособ. – М.: Высшая школа, 1988. – 165 с.
9. Тестелец Я.Г. Введение в общий синтаксис: Учебник. – М.: Российск. гос. гуманитарн. ун-т, 2001. – 800 с.
10. Coleman L., Kay P. Prototype semantics: The English word “lie” // *Language*. – 1981. – Vol. 57, №1. – P.26-44.
11. Dirven R., Verspoor M. *Cognitive Exploration of Language and Linguistics*. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 1998. – 300 p.
12. Forrester J. Lying on the couch // *Dismantling Truth* / Ed. by H.Lawson, L.Appignanesi. – L.: Weidenfeld and Nickolson, 1989. – P. 145-165.
13. Lakoff G. *Cognitive semantics* // *Meaning and Mental Representations* / Ed. by U.Eco, M.Santambrogio, P.Violi. – Bloomington: Indiana University Press, 1988. – P. 118-137.
14. Ricks C. Lies // *Critical Enquiry*. – 1972. -Vol. 2. – P. 121-142.

